

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะพร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551, หน้า 2)

ความมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกและความสำนึกที่ดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรเน้นหนักในการสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง รักษา ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียนและสังคม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีจิตสำนึกสาธารณะ (ว่าที่ ร.ต.ดร.สมโชค เถตระการ, 2552: หน้า 1) ให้เห็นว่า จิตสาธารณะมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยส่วนรวมการปลูกฝังความสำนึกกับบุคคลต่างๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมหรือสาธารณะ จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนทั่วไป ซึ่งวิธีการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนนั้นมีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ การวิจัยแบบสำรวจในเรื่องบทบาทครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง

ซึ่งบทบาทของครูสังคมศึกษาในกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง เป็นบุคลากรที่มีความรับผิดชอบโดยตรงกับการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538: หน้า 77) ได้กล่าวว่าซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

เมื่อเติบโตขึ้นจะทำให้เขาสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมต่างชาติ อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ ตลอดจนเป็นประชาชนที่ดีที่เหมาะสมของครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป นอกเหนือจากการที่ครูสังคมศึกษาได้ทำการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว ครูสังคมศึกษายังต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการสอนและอบรมนักเรียนให้เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวม มุ่งมั่นในการประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของสังคม และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง ที่เป็นช่วงวัยรุ่น ห่วงเหี่ยวหวัต่อของชีวิตนั้น จึงจำเป็นที่เป็นกลุ่มนักเรียนวัยนี้ควรจะได้รับ การอบรมดูแล ให้เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะเป็นอย่างมาก เพื่อจะได้เป็นการปลูกฝังจิตสำนึก ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามต่อไปในอนาคต

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่และตลอดจนนักเรียนในอำเภอเถิน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั้น ได้ขาดการมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม (พระธรรมปิฎก, 2544: หน้า 94) กล่าวว่า ถ้ามุขยศาสตร์หรือจริยธรรมเสียอย่างเดียว แทนที่จะก่อคุณอย่างที่เราคาดหวัง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมักจะกลายเป็นช่องทางและเป็นเครื่องมือเสริมกำลังสำหรับทวีโทษภัยให้แก่มนุษย์และโลกทั้งหมด ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง ต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมการมีจิตสำนึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง ให้เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะและผู้ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุดในการปลูกจิตสำนึก คือ ครูสังคมศึกษา เพื่อที่จะได้นำผลจากการศึกษาครั้งนี้ไปขยายผลเป็นแนวทางในการไปสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มีจิตสำนึกให้กับโรงเรียน ชุมชนและที่อื่นๆ ที่นักเรียนได้เข้าไปใช้ประโยชน์และเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมการมีจิตสำนึกสาธารณะตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเถิน 3 จังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 93 คน จำนวน 3 ห้องเรียน โรงเรียนแม่ถอดวิทยา จำนวน 41 คน โรงเรียนห้วยแก้ววิทยา จำนวน 29 คน โรงเรียนนาบ้านไร่วิทยา จำนวน 23 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

บทบาทของครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทของครูสังคมศึกษา หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 จังหวัดลำปาง

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ทำการสอนในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสของกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสของกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 มีดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนแม่ถอดวิทยา ตำบลแม่ถอด จังหวัดลำปาง
2. โรงเรียนนาบ้านไร่วิทยา ตำบลแม่ถอด จังหวัดลำปาง
3. โรงเรียนห้วยแก้ววิทยา ตำบลนาโป่ง จังหวัดลำปาง

ในระยะเวลาภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 หมายถึง โรงเรียนที่ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 2 ตั้งอยู่ในอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง เป็นโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 ซึ่งมีโรงเรียนอยู่ในเครือข่าย จำนวน 9 โรงเรียน ดังนี้

1. เขตตำบลแม่ถอด มี 5 โรงเรียน คือ
 - 1.1 โรงเรียนแม่ถอดวิทยา เป็นโรงเรียนขยายโอกาส
 - 1.2 โรงเรียนนาบ้านไร่วิทยา เป็นโรงเรียนขยายโอกาส
 - 1.3 โรงเรียนบ้านแม่เตี๊ยะ
 - 1.4 โรงเรียนบ้านแม่เดิน
 - 1.5 โรงเรียนบ้านแม่แก่ง เป็นสาขาโรงเรียนนาบ้านไร่วิทยา

2. เขตตำบลนาโป่ง มี 4 โรงเรียน คือ

- 2.1 โรงเรียนห้วยแก้ววิทยา เป็นโรงเรียนขยายโอกาส
- 2.2 โรงเรียนบ้านสันหลวง
- 2.3 โรงเรียนบ้านนาโป่ง
- 2.4 โรงเรียนบ้านนาเบี้ย

และได้ให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาส ทั้ง 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนแม่ถดวิทยา โรงเรียนนาบ้านไร่วิทยา และโรงเรียนห้วยแก้ววิทยา มาเป็นกลุ่มประชากรในการทำการวิจัย ครั้งนี้

จิตสาธารณะ (Public Consciousness) หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายไว้ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านตนเอง จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นความรับผิดชอบต่อตนเอง ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ มีระเบียบวินัยในตนเอง รู้จักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพให้แข็งแรง สมบูรณ์ มีความประหยัด รู้จักความพอดี ประพฤติตัวให้เหมาะสม ละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงเวลา สามารถพึ่งตนเองได้ มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทำให้ตนเองมีความสุข ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ช่วยทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาด้วยความเต็มใจ รู้จักการให้ แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน รู้จักการแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น รู้จักมีความรักหวงแหนที่ช่วยกันปกป้อง รักษาผืนดิน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ รู้จักควบคุมทางด้านอารมณ์ มีความสุขุมรอบคอบ มีความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเองและให้เกียรติผู้อื่น มีความขยันหมั่นเพียร อดทนอดกลั้น เป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา เคารพกฎหมาย มีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

2. ด้านครอบครัว จิตสำนึกในความรับผิดชอบในด้านครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้เด็กเกิดจิตสำนึก เห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูก จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นทุกครอบครัวจะต้องร่วมมือกันจัดระเบียบคนในสังคมโดยปฏิบัติในลักษณะดังนี้ เป็นผู้ที่มีความเคารพตักตวงต่อบิดามารดา ช่วยเหลือบิดามารดา ครู ผู้ปกครองใน

ทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความเต็มใจ รู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย สุรุษสุร่าย มีความรักใคร่ปรองดองในหมู่พี่น้อง หมู่คณะ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้มีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พุดจาสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ส่อเสียด

3. ด้านโรงเรียน จิตสำนึกในความรับผิดชอบในด้านโรงเรียน การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา เป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยม การจัดการศึกษามุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกภายในการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ ไม่ควรเน้น ที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีระเบียบวินัย เคารพกฎ กติกาของโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความรักใคร่ปรองดองกันในกลุ่มคณะ ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของห้องเรียนและโรงเรียน รู้จักช่วยกันประหยัดพลัง รู้จักประหยัดอดออมใช้วัสดุสิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ควรมีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีเหตุผล รู้จักให้อภัย

4. ด้านชุมชน จิตสำนึกในความรับผิดชอบในด้านชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันตั้งแต่หน่วยงาน องค์กร บุคคลหรือสถานศึกษา ร่วมกันปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างมาก และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนที่จะนำไปเป็นแบบอย่างแก่เขาในอนาคต เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และจะนำมาซึ่งการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประชากรมีคุณภาพ มีความสงบสุข รวมทั้งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และแนะนำส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้รักษาสุขลักษณะของชุมชน ช่วยกันอนุรักษ์ ดูแลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชน เป็นผู้ช่วยดูแลรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน วัด ชุมชน มีจิตอาสาในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีค่าของชุมชนและชาติ ช่วยกันสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังให้ความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ขอให้ทุกคนช่วยกันแก้ไขและช่วยแก้ปัญหา ตามกำลังและความสามารถของนักเรียน เป็นผู้ที่มีความพอเพียง รู้จักเสียสละเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดการขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงของยุคเทคโนโลยี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ผลการศึกษาในครั้งนี้ช่วยให้ทราบถึงข้อมูลด้านบทบาทครูสังคมศึกษา ในการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเงิน 3 จังหวัดลำปาง

2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเป็นประโยชน์ต่อครูสังคมศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเครือข่าย
 เถิน 3 ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาบทบาทการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยม
 ศึกษาปีที่ 3 ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved